

SLOVANSKA KNJIZNICA
LJUBLJANA

~~B 4053~~
-5

70

poučilo o koléri

in

o odredbah zoper njó.

Sestavljeno

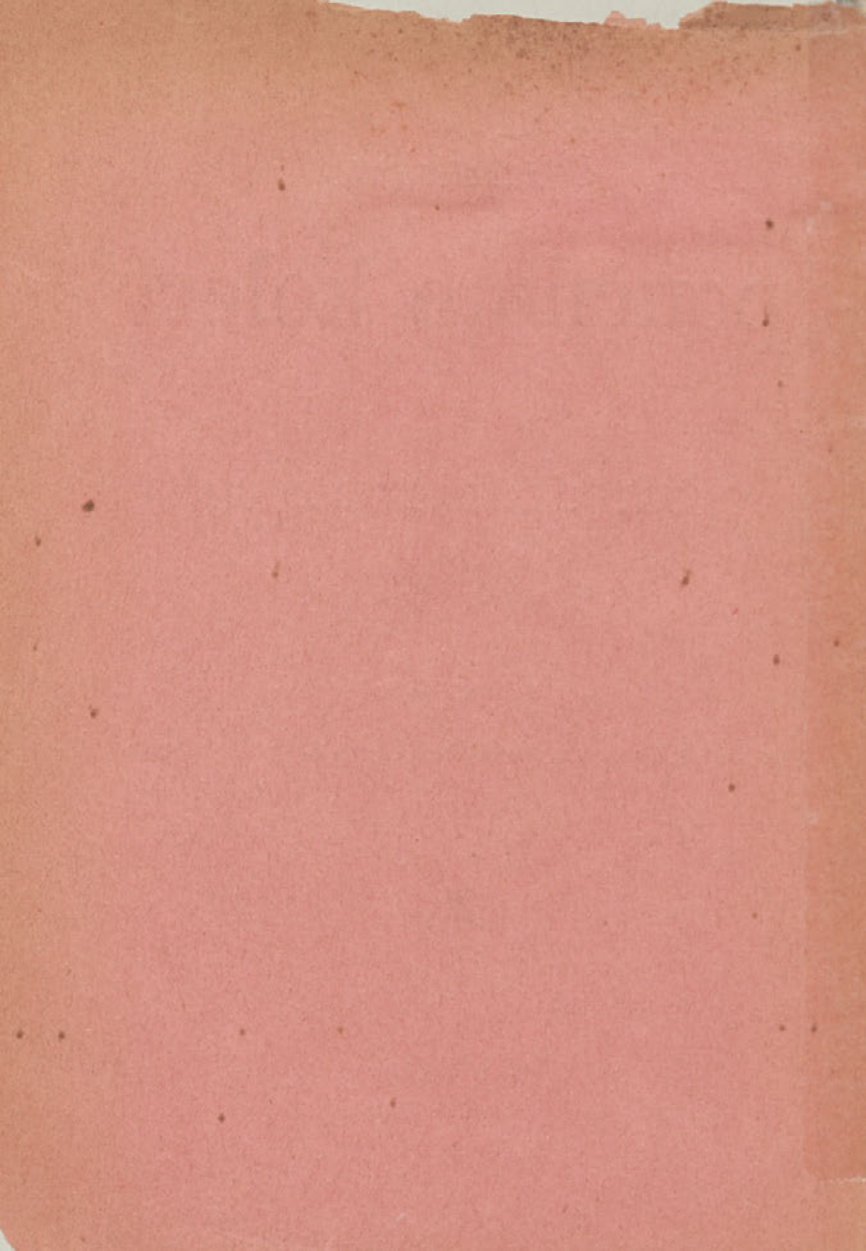
po naročilu c. kr. ministerstva za notranje stvari.

V Ljubljani.

Natisnila in založila Klein in Kovač.

1892.

Občerazumljivo
poučilo o koleri
in
o odredbah zoper njó.

Sestavljeno
po naročilu c. kr. ministerstva za notranje stvari.

V Ljubljani.
Natisnila in založila Klein in Kovač.
1892.

~~Dupl. coll. ad~~

~~47522~~

~~No. 1. 45.~~

~~Delat' 11.11.65. ZP~~

B 6403

~~B 4053~~

D 4. m. 1966/400

I.

Kaj je kolera in kakó se kaže?

Kolera je otrovna ali nalezljiva bolezen tankega črevesa, provzročena s tem, da pride vánj gotova vrsta samó z mikroskopom vidnih razcépnih gliv, kolerska gliva (kolerska bakterija, kómmabacillus), katera se na sluznici in v nji bohotno razploja, strupene, v kri prehajajoče tvarine zareja, in s tem v črevesi, kakor tudi v vsem telesu provzročuje nevarne bolezenske pojave.

Ti se začnó v petih, najdalje v sedmih dnéh potem, ko se je kolerska gliva naselila v tankem črevesi (infekcija), s tem, da se dotični bolnik slabo počuti, da je slaboten, da se rad poti, a ima roke in noge mrzle, da mu srce bije, da ga okoli žličice tešči ali celó boli, da mu po trebuhu kruli in da gredó prenehujoč od njega redke črevesne otrebe (kolerska driska); na to pridejo — zlasti po noči — napadi hudega bljuvanja z gromadnimi, ne bolečimi, pa hitro slabečimi črevesnimi otrebami (izpraznitvami), katere so samó v začetku žolčastorumene, kmalu pa se vidijo kakor močnata juha, kosmičasta sirotka ali riževa voda. V nasprotji s tekočimi potrebami popolnoma preneha izločevanje scalnice. Ob vedno večjem slabljenji se začnó mišice boleče krčiti, zlasti nastopi krč v mécih; bleda polt se posuši, zgrbanči, da jo je možno v gubicalih

vzdigati; konci prstov, nohtovi in ustnice postanejo višnjevi; glás je visok, zamolkel, nezvočen (kolerski glas). Mučna žeja, boječnost ali popolna brezsočutnost nastopijo pri daljeobstoječi zavesti.

Kadar ti napadi bljuvanja in driske ne ponehajo, tedaj nastopi ob splošnem opešanji večkrat že v prvih dnéh obolenja smrt.

Kdor kolero prebije, tist časih hitro okreva, ali pa dobí hudo posledično bolezen, takozvani kolerski tifoid. Časih usmrti kolera jako hitro, še predno se začne s tekočino napolnjeno črevo izpraznjevati (suha kolera).

V mrtvih telesih na koleri umrlih bolnikov se povikša neposredno po smrti telesna toplota, mišice migajo, pokaže se na njih zgodnja smrtna otrplost, in večkrat se udje čudno zategnejo. Te prikazni na mrtvih telesih so nevedni ljudje večkrat imeli za znamenja dozdevne smrti. Treba je zatorej vedeti, da je to napčno, da se človeka ne lotijo predsodki.

2.

Kakó kolera nastane in se razširja?

Kolera je v deltastem ozemlju reke Ganges v Vzhodni Indiji (v Aziji) neprenehoma obstoječa (endemska) bolezen.

Kadar se iz bolnikovega črevesa izločena kolerska gliva po ljudéh, s kolero ali najprej s kolersko drisko okuženih, ali po predmétih, s kolerskimi izmetki (z izbljuvanimi stvarmi ali črevesnimi otrebami) onesnaženih (bodisi perilo, obuvalo, obleka, posteljna oprava, živila itd.), zanese v druge kraje, tedaj morejo tudi v teh krajih na koleri

oboleti posamezni ljudje, ali pa tudi oboleti mnogokateri, cele ljudske množice ter takó nastati kolerske epidemije.

Dokler se ne zanese kolerska gliva, dotlej v Evropi ni prave kolere. Pač pa se pripeti, da obolé ljudje na bljuvanji in driski po silnem črevesnem dražilu tudi pri nas, zlasti v poznejšem poletju; to obolenje proizvodi največkrat nezmerni ali neprikladni užitek in nezmerno ali neprikladno pitje (nezrelo sadje, kumare s postavnim pivom i. dr. t. stv.), pri dojenčih pa vsled užitja pokvarjenega, sesedenega in skisanega mleka. Mnogo takšnih obolenj na bljuvanji in driski se končá s smrtjo, pri njih delujejo večkrat ravno takó razcepne glive, ki so prišle v črevo, toda so druge vrste nego kolerska gliva; nikoli pa na ta način, tudi če vzrok, ki proizvóča skupno bolezen, zadene mnogo ljudij, ne more nastati epidemija prave azijske kolere, ako kolerska gliva ni bila zanesena ali ni mogla biti zanesena.

Da se ločijo od azijske kolere, imenujejo se različne bolezni na bljuvanji in driski Cholera nostras ali domača kolera.

Ker pa se takšna obolenja na bljuvanji in driski večkrat primerijo tudi ob časih, ko se nahaja azijska kolera v krajih, iz katerih se lahko zanese po železničnem prometu ali parobrodski vožnji s potujočimi ljudmi ali razpošiljanimi predmeti, zató se mora ob kolerski nevarnosti pri kažočih se dvomnih slučajih vedno po strokovnjaški poizvedbi in, ako je treba, tudi po mikroskopični, oziroma baktireološki preiskavi kar najhitreje dognati, je li to azijska kolera ali ne. V ta namen so izdane stroge oblastvene zapóvedi in predpisano je, da morajo ob časih kolerske nevarnosti, v katerih tudi zdaj živimo, vsako obolenje na bljuvanji in driski brez ozira na to,

če se misli, da je domača ali azijatska kolera, družinski načelniki, na pomoč pozvane zdravstvene osebe (zdravniki, babice, mrliški ogledniki) ali dušni pastirji naznaniti občinskemu uradu in političnemu oblastvu.

Kadar je otrovno azijatsko kolersko glivo zanesel od nje okužen popotnik ali predmet, tedaj se more ista nevidno, pa hitro razploditi in razširiti, ako se s kolero okuženi popotnik hitro od vsakega občevanja z drugimi ljudmi ne loči (isolira) in ako se predmetje z zarejeno kolersko glivo ne storé neškodljivi s tem, da se uničí gliva (da se razkužijo ali desinficirajo), ker drugače morejo kolerske klice po raznih potih priti v usta in odtod v črevo dotlej še zdravih ljudij ter jih narediti bolne, ako so za naselitev kolerske glive dovzetni (disponirani).

Na drug način se ni možno okužiti s kolerskimi bacili, ker se kolerska gliva vrine samo v črevesno sluznico, nikoli pa ne v kri ali v druge organe; zatorej se ni bati neposredne okužitve po bolnikovem telesu, po izparicah ali po sapi, ki jo bolnik diha iz sebe, in previdne strežnice kolerskih bolnikov, mrliški služniki ne obolévajo pogosteje nego drugi ljudje.

Kolerska gliva pa ne živi samo na črevesni sluznici v telesu, ampak se tudi potern, ko je z izmetki prišla iz telesa, bohotno razploja v primernih tvarinah, pri čemer se more njena odporna sila pod vplivom zrakú celó povikšati. Toliko važneje je, da se ista v kolerskih izmetkih samih gotovo umori, in da kolerska gliva iz okuženega kraja ne pride takšna, da bi mogla živeti in se dalje pomnoževati.

Zlasti se vzdržuje in pomnožuje kolerska gliva na vlažnem perilu, onesnaženem po izmetkih, v vlažni luknjičasti ali porozni zemlji, v pomijah, pa tudi v navadni rečni in studenčni vodi, v mleku, na sočnatem jestivu, kakor krompir, sočivje, sadje, in v drugih ne suhih živilih.

Iz tega vzroka se more tedaj okužitev s kolerskimi klicami izvršiti po jako različnih potih, katere moramo poznati, da se nam je možno okužitve varovati ter ubraniti, da se kolera ne razširi.

S kolerskimi bolniki občujoče osebe morejo s tem, da se dotikajo predmetov, onesnaženih z delci njih izmetkov in otreb, s svojimi rokami vzprejeti kolerske klice ter jih nevedé prnesti v usta. S tem, da stopamo v nepokončane in odstranjene izmetke in otrebe, ki so na tleh, morejo se kolerske klice z obuvalom na druge kraje zatrositi in veter jih more s prašnimi smetmi spet na človeško telo ali na različne predmete zanesti, pri čemer je najnevarneje, če pridejo spet na jestiva. Tako se morejo voda, mleko in druge užitne stvari v prostorih, po koleri okuženih, otrovati in, ako jih uživamo, kolersko glivo v prebavila pripraviti.

Kadar se pere nerazkuženo perilo kolerskih bolnikov, pridejo živni kolerski bacili v tekočine, v katerih se hitro pomnožijo in iz katerih lehkó pridejo po razkropljenih vodnih kapljah ali z vlažnimi rokami skozi usta do prebavil. Skušnja je dokazala, da perice, katere però takšno perilo brez potrebne in po zakonu predpisane opreznosti, pogostoma nalezejo kolero ter dajó povod, da se ista dalje širi.

Iz tega se nam je učiti, kako potrebno je, da ne damo nikdar nobenega kosa kolerskega perila prát, da bi ga prej ne razkužili.

Dalje se more kolera nalezti tudi na straniščih, na katerih so bile s kolersko drisko okužene osebe, ali v katere se izpraznjujejo nerazkuženi kolerski predmeti ali nerazkužene pomije od pomivanja kolerskih izmetkov in otreb, pri čemer se s temi tekočinami lahko kaj polije ali poškropi. Isto velja o lijakih, v katere se vlivajo takšne nerazkužene umazane tekočine.

Kadar se odtoki tako okuženih stranišč ali lijakov izlivajo v rahle jarké ali kanale, tedaj se more kolerska gliva v vlažni zemlji okoli dotičnih jam ali po propustnih mestih naseliti, in po propustnih tléh bohotno rastoče kolerske klice more izpodnebna padavina s talno vlago dalje plaviti, ž njimi tla daleč na okoli okužiti ter jih v vodnjake in tudi po kanalih naravnost v tekoče vode zanesti.

Po posredovanji vodé, katera se zajema iz takšnih okuženih vodnjakov ali rek in potokov, uporablja za pitje, za pomivanje jedilne posode in užitnih stvari, za pranje, kopanje in za druge potrebe v hiši in v kuhinji, lahko nastanejo gromadna ljudska obolenja. Isto se more zgoditi tudi z mlekom, v katero se je vlila nerazkužena voda.

Pridejo li kolerski izmetki in kolerski odtoki na odprta gnojišča in na odkrita skladišča, tedaj more veter kolerske bacile z drobirjem in prahom razširiti, dež jih more na vse strani splaviti ter jih novim naselnitvenim gnezdóm dovesti.

Tudi domače živali jih morejo zanesti, kakor morejo tudi muhe majhna delca kolerskih izmetkov na

kratke daljave raznašati ter na predmete, n. pr. na mleko, odlagati, na katerih se gromadno razmnožé.

Vsak novi okužitveni slučaj je tudi novo kolersko gnezdo in more biti povod, da se bolezen dalje razširja. Čim večje je število kolerskih slučajev in čim bolj vsaksebi nastopajo, tem težje jih je zatreti, ker se more kolerska gliva, kadar so okolnosti ugodne, vzdržati več mesecev zmožno, da živi in se razširja.

Iz različnih načinov, po katerih se razširja kolerska gliva, se vidi, da imamo jako priprosta sredstva, s katerimi to ubranimo, namreč s tem, da se vestno ogibamo vseh nepravil, ki jo raznášajo, in da jo krepko in popolnoma uničujemo na mestih samem.

Na srečo kolerska gliva ni posebne odpornosti zmožna gliva, ampak je močno občutljiva proti gotovim vplivom.

Ona v kislih tekočinah ne more uspevati, in že zdravi, po prosti solni kislini kislo reagirajoči želodčni sok jo slabi in mori, je tedaj naravna bramba in naravno razkužilo v telesih samem, katero si moramo krepko vzdržati, da ne postane za kolero dovzetno (disponirano).

Brez vlažnosti tudi ne more rasti in se ugonobi s sušenjem. Tudi umrje, kadar od nje napadeni predmet začne močno gniti, pri čemer jo druge razcepne glive — gnilobne bakterije — premagajo. Naposled je še mnogo umetnih vplivov, s katerimi moremo živnost kolerske glive zmanjšati ali uničiti, in to so razkužila.

3.

Kakó je možno ubraniti, da se ne zanesse kolera iz inozemstva?

Da je možno braniti, da se kolera ne zanesse iz daljine, treba je pred vsem vedeti, kje je nastopila kolera, odkod preti nevarnost kolere.

V ta namen skušajo omikane države vedno dobivati natančnih naznanil o stanju kolerskih epidemij v Aziji in so zategadelj postavile dve stalni mednarodni komisiji zastopnikov in zdravnikov v Carigradu in v Aleksandriji, kateri nadzorujeta nevarne epidemije v jutrovih deželah. Tudi kadar se kolera prikaže drugod v inozemstvu, se nje nastop pazno zasleduje.

Pri živahnem trgovskem prometu vseh držav se obrača skrb, da bi se ne zanesla kolera, pred vsem na to, da se kolera ne vtihotapi s pošiljatkami sumnjivega blaga iz kolerskih krajev, in zató se prepové uvažati cunje, rabljeno telesno in posteljno perilo, staro obleko, nadalje sadje, sočivje in gotove iz kolerskih krajev prihajajoče jestvine in užitne stvari (ribe itd.).

V tem oziru je posebno nevarno sorodnikom v domači državi pošiljati ostalino takih oseb, ki so v inozemstvu umrle na koleri, zlasti perilo, obleko i. dr. t. stv.

Da kolere ne zanesó z železnico ali z ladjami popotniki iz kolerskih krajev, iz katerih je možno v našo deželo priti v 5—7 dnéh kot v najdaljšem róku, v katerem po koleri okužen človek zboli (inkubacijski

čas), zato je v obmejnih postajah uveden zdravstven pregled, t. j. na teh vhodnih postajah je postavljen uradni zdravnik, kateri od osebja, ki spremlja dotične železniške vlake, pozvé zdravstveno stanje vseh popotnikov, te zdravniško pregleda, pri preiskavi njih prtljage pa na to pazi, če imajo s seboj sumnjivo (z izmetki in otrebami) umazano perilo ali druge takšne stvari, katere z vsem, kar je v njih dotiki, ukaže razkužiti, popotnike pa, ki so sumnjivi, da so na kolero bolni, izključi od nadaljnega potovanja ter jih v posebej za to pripravljenih osamljenih prostorih prevzame v zdravniško oskrbo. Stroge zdravstveno-policijske odredbe so ukrenjene tudi zoper takšne ladje, ki prihajajo iz kolerskih krajev.

Kadar pride kolera tako blizo državne meje, da se je bati, da bi se kolera ne zanesla po cestnem prometu na meji, tedaj se morajo tudi drugi obmejni carinski uradi, finančno-stražni organi in eventualno posebni nadzorni organi privzeti, da, kolikor je moči, odvrtaajo od državnih mej bolezn sumnjive popotnike in okuženja sumnjive stvari. Takrat se mora tudi vsak promet ljudskih množic ob meji, vsako skupno potovanje na božja pota, vsi semnji, vse slavnosti i. t. d. prepovedati in ustaviti.

To se vé, da ta državna skrb ni brezpogojno zanesljiva in da morejo osebe, na katerih ni videti nobenih sumljivih prikazov kolerske bolezni, kateri so pa že s kolerskimi klicami okuženi, čez mejo priti in kolersko glivo v deželo zanesti.

V prejšnjih časih so mislili, da se morejo kolere ubraniti s tem, če so ob državni meji, ki je bila tudi dru-

gače z vojaškim kordonom zaprta, postavili posebne hiše — kontumacijske ali zaprtijske naprave — v katerih so tuje popotnike dalje časa opazovali. Ti zavodi pa so imeli za nasledek, da so se v njih nakopičili ljudje, ki so morali živeti pod nedovoljnimi in nenavadnimi razmerami: ti so dali povod, da so se začele epidemije, ki so se potem neustavno širile po deželi. Zatorej so takšne kontumacijske naprave opustili.

A tej odredbi o zdravstvenem pregledu ob meji dodana je še stroga zapoved, da je policijo o tujcih ob epidemijskih časih kar najostreje izvrševati, da morajo tujce, ki prihajajo iz kolerskih krajev tisti, ki jih jemljó pod streho (posestniki gostilen, prenočilniki, zasebniki), nemudoma naznaniti občinskemu uradu, ter je potem po pet dnij zdravniško opazovati njih zdravstveno stanje, med katerim časom morajo tisti, ki imajo tujce pod svojo streho in jim strežejo, nemudoma naznaniti vsako njih sumnjivo slabotnost.

Ker ondot, koder občujejo tujei, tedaj zlasti po kolodvorih, gostilnah in tujskih prenočiščih posebno stranišča dajó priliko okuževanju, zató se morajo ta kar najčedneje vzdrževati in redno razkuževati.

Nadalje se mora po vseh tujskih prenočiščih oddajanje umazanega perila v pranje kar najskrbneje nadzorovati, ker se more s tem, da se s kolerskimi izmetki in otrebami okuženo perilo dá prát, ne da bi se bilo poprej razkužilo — kar je strogo prepovedano — provzročiti velika nesreča.

4.

Kakó je možno ubraniti, da se kolera epidemíčno ne razšíri?

Že odredbe, katere ukrene državna uprava, da ne zanesó kolere tujei. prihajajoči iz kolerskih krajev, se ne dadó izvršiti brez razbornega vestnega sodelovanja vsega občinstva. To sodelovanje obstaja v tem, da občinstvo zglašá in opazuje tuje popotnike, da pravočasno naznanja njih obolenja, da ovira prestopati ukazane zdravstveno-policijske odredbe. Tembolj je javna zdravstvena uprava nakazana na sodelovanje vseh razbornih ljudij, kadar se navzlic vsi previdnosti vender kje prikaže azijatska kolera z vso svojo grozo. Zakaj potem gre za to, kakor kakšen nastali požar, začeto bolezen lokalizirati, okužitev na lici mesta ustaviti, tukaj jo ukrotiti in uničiti, da se ubrani prenos na druge osebe, na mnogo ljudij, da se ubrani njé epidemíčna razprostranost.

Kakor se vsak stori krivega velikega greha proti obéni blaginji, kdor, zapazivši požar, tist hip ne pokliče na pomoč gasilnega društva, tako zakrivi težák prestopok zdravstvenih predpisov vsak zdravnik, vsaka zdravstvena oseba, vsak gospodarstveni načelnik, vsak dušni pastir in sploh vsakdo, ki pride v položaj, da konstatira kolersko obolenje celó v prvem stanji kolerske driske, pa ni gotov, da je že kdo drug to naznanil, ako opusti naznanilo na županstvo kot krajno zdravstveno oblastvo.

Od pravočasnega naznanila prvega slučaja ali prvih slučajev, od kar najhitrejše izvršitve primernih osamilnih in razkužilnih odredob, popolnih brez vsakega presledka, je zavisno upanje, da se ubrani kolerska epidemija, kakor se more ubraniti razdevajoči požar samó tedaj, kadar se korenito pogasi osamljeni ogenj.

Poklicani voditelji pri uničevanji okužitve, h kateremu spada tudi razborno pospeševanje po naravi vsakega bolnika pričetih naporov, uničiti okužitev, t. j. umno zdravljenje, so zdravniki. Oni, kakor gasilci, tvegajo svoje življenje, da rešijo, kar se še dá rešiti. Oni zaslužijo, da jih, kakor gasilce, podpira stanovništvo pri njih občekoristnem delu, ako je tudi postopanje pri zdravniški pomoči navadnim ljudem menj razumljivo, kakor postopanje pri gašenju kakega požara.

Kakor pri ognji največkrat pogoré prve vnete strehe, tako je tudi prve bolnike, katerih se je lotila kolera, večkrat težko rešiti. Brezumno bi bilo ovirati truda in požrtvovalnosti polno po zdravnikih uravnano pomožno delovanje, kakor bi bilo brezumno ovirati gašenje pri požaru zato, ker so pogorele prve vnete strehe.

Kadar stanovništvo pri prvem začetku kolere podpira javne organe, določene za to, da jo uničijo, tedaj se more zmaga nad zadušeno otrovno glivo z malimi žrtvami priboriti; kadar pa jih ne podpira, potem se kolera širi, kakor plevel, ki žito na velike razdalje uniči, kakor v neskončno se pomnožujoči smrekov lubadar ali smrekov prelec v šumi, ki drevo za drevesom in napósled cele gozde ugonobi.

Pravočasno naznanilo vsakega kolerskega slučaja, nemudno osamljenje okuženega prostora,

izdatna razkužitev vseh okuženih predmetov do popolne odstranitve okužilne nevarnosti po prebiti bolezni — te kratke besede obsejajo vse neposredne pripomočke, s katerimi je možno epidemije odvrniti.

Kar se tiče osamljenja, mora se to raztegniti zlasti na zadeta gospodarstva; pri tem ne gre samó za to, kako je nastaniti bolnike, da se gotóvo ubrani vsako občevanje z drugimi osebami nego z njih strežniki, kakor tudi vsako stvarno občevanje, ampak pri tem gre tudi za vprašanje, je li bolnike iz okuženih prostorov v osamljen bolniški prostor pod vsemi potrebnimi opreznostimi prenesti ali pa zdrave ljudi preseliti, dalje, kako je opravilne in občevalne razmere v okuženi hiši nahajajočih se oseb urediti. Morajo se odrediti previdnostne odredbe, da se kolera po okuženja sumljivih osebah ali po občevanju z okuženimi predmeti ne zanese v druge kraje.

Jestvine in užitne stvari, nošena obleka in rabljeno perilo, cunje in odpadki ne smejo priti prosti ven iz okuženega prostora.

Kadar je več raztresenih posameznih kolerskih gnezd, mora se prenos kolerske klice z nadaljnimi občnimi odredbami odvrniti. Krošnjarjenje, pobiranje cunj, javne predstave, razstave, semnje, ljudske shode, procesije ali obhode, božja pota je prepovedati, ravno tako izvažanje predmetov, ki so po krajnih razmerah okuženja sumjivi, v druge kraje; popotniké in njih prtljago je skrbno nadzorovati in eventualno na prvih bližnjih postajah zdravstveno pregledovati. Beg pred kolero, ki je najgorše sredstvo za razširjanje kolere in ki večkrat provzroči, da ubežniki obolé na potovanji pod najne-

ugodnejšimi razmerami, je kolikor moči ovirati s primernim moraličnim vplivanjem in z vestnim izvrševanjem točne zdravstvene službe, ki daje največ zaupanja.

Kako je izvrševati razkuževanje, o tem se bode pozneje govorilo.

Razven neposredne posebne zdravstveno-policijske pomoči pri posamično nastopajočih kolerskih slučajih, je še dvoje jako važnih posrednih pripomočkov, s katerima se ovirajo epidemije: občna ustanova zdravstvu primernih razmér v občini, ki se, to se ve, ne more šele zadnji hip popolnoma doseči, in pravilno življenje posameznikov po skušenih, znanstveno-utemeljenih zdravstvenih pravilih.

Ako se tudi v občini z dobro zdravstveno upravo in z urejenimi zdravstvenimi razmerami pokažejo posamezni kolerski slučaji, vender ni, da bi moralo priti do epidemije, kjer vedna zdravstvena skrb razširjanju okuževalnih klic po občevanji, po tléh, po vodi, po živilih, po odpadkih in pomijah neprestano odteguje ugodna tla. Kakor se more občina z dobrim graditeljstvom in s poslopji, ki so po svojem stavbinskem stanju varni proti ognju, obvarovati velikih požarov, tako more to storiti tudi proti epidemijam z dobrim zdravstvenim redom in z dobrimi zdravstvenimi napravami.

Tem bolj zahteva preteča kolerska nevarnost, da se, kolikor je moči, hitro še stori, kar se je morebiti z ozirom na zdravstveni red zamudilo in da se kar najhitreje odpravijo zdravstvene neprilike, katere pripravljajo, kakor je skušnja dokazala, ugodna tla razširjanju kolerskih klic.

Ob kolerski nevarnosti mora zatorej po obstoječih predpisih občinska uprava postaviti zdravstvene komisije, katerim je v imeni občinske uprave pregledati zdravstveno stanje od ulic do ulic, od hiše do hiše, odpraviti nepravilne kratkim pôtem, določivši kratke rokove za njih odpravo, ter, kadar ti pretekó, ponoviti pregled. Ti pregledi se morajo nepričakovano izvršiti povsod ondot, kjer bi se moglo zdravstvu nevarno stanje pri napovedanem pregledu prikriti.

Udje teh komisij naj ob teh uradnih opravilih porabijo priliko, da stanovništvo prepričajo, kako koristne so potrebne izboljšave; da jih do njih vzpodbujajo, da radovoljne osebe z besedo in dejanjem podpirajo, upornim pa se uradoma ustavijo s tem, da jih ostro posvaré, ter povzročijo, da se siloma izvrši vse, kar je treba.

Na katere predmete in razmere je pri teh obhodnih komisijah posebno paziti, to bodi povedano v nastopnem poglavji.

Z uradnimi zdravstvenimi komisijami naj pa sodelujejo tudi še radovoljne moči, katerim je na blaginji celóte kaj ležeče. Ustanové naj se radovoljne zdravstvene družbe, kakeršna so radovoljna gasilna društva, v katerih se krepki prijatelji človeštva združijo v ta namen, da opozarjajo na zdravstvene nepravilne, na neizvrševanje zdravstvenih predpisov, da zasledujejo prve sledove okuženja ter pomagajo z radovoljnimi pripomočki in pomožnimi silami nedovoljnosti javnih naprav.

A ne samo na zdravstvene nepravilne pri predmetih, ampak tudi na zdravstvene hibe v socialnih razmerah dotičnega stanovništva je ob preteči kolerski nevarnosti paziti ter jih, kolikor se dá, odpraviti, saj je

človek, stanovništvo napadni smoter kolere, in bedni, zanemarjeni ljudje se ji morejo najmenj ustavljati.

Tu je najhvaležnejša in najkoristnejša prilika izkazovati občno blagodušnost in ljubezen do bližnjega. Naj se zatorej ne zamudi še o pravem času urediti dobrodelno službo, z nabiranjem skrbeti za boljšo hrano in boljše življenske razmere najubožnejšemu delu stanovništva, katero je javnih ljudskih kuhinj toliko potrebnejše, ker ob epidemijskih, kakor ob vojskinih časih, opravila in delo zastajajo in je zaslužek redkejši.

Ako vzajemno dela vse, kar sestavlja organizem človeške družbe, potem se more posrečiti, da ta organizem nepoškodovan izide iz boja zoper prirodno silo epidemije.

5.

Katere zdravstvene naprave pomanjšajo in katere zdravstvene nepravilike povikšajo nevarnost epidemičnega razširjanja kolere?

I. Najizbornejše branilo zoper kužne bolezni, tedaj tudi zoper kolero, je največja snažnost v javnem, kakor privatnem oziru.

Ž njo se odpravi množina tvarin, na katerih se more kolerska gliva naseliti, s katerimi se more zanesti in s katerimi more priti na jestvine, pijače, v tla.

Kar se tiče skrbi za javno snago, omenjamo njé naloge samó z nastopnimi značilnimi besedami:

Skrb za javno snago obseza nastopne stvari:

Pridno je snažiti javne poti in javne prostore tako, da se pri tem, kolikor je moči, malo praši; potem je, ako se dá, izdatno poškopiti posnažene ceste. Dober pômost (tlak) podpira snaženje in obvaruje tla onesnaževanja.

Suha in snažna je ohraniti tla z dobrimi, nepropustnimi kanali, grebenicami in gnojnimi jamami, katere je, kadar so v slabem stanju, takoj popraviti. Pri močvirnem svetu so potrebne drenaže in druge osuševalne naprave.

Snažiti je dvorišča, veže, stopnice v poslopih, zlasti v takšnih, v katerih se, kakor v gostilnah, krčmah, prenočevalnicah, šolah, veseliščih itd. zbirajo velike množice ljudij. Luž ni nikjer trpeti. Gnojnica iz hlevov se mora v mestih tam, kjer se ne stéka v kanale, ravno tako kakor gnojnica iz stranišč, v nepropustne jame napeljati ali pa v primernih posodah neškodljivo odvažati. Okoli odkritih gnojišč na kmetih se morajo vsaj jarki skopati, da se gnojnica vánje steka. Priporočati pa je, da se gnojišča pokrijejo.

Pravilno in neškodljivo je izpraznjevati grebenice in jame z umazano vodo (najbolje je, da so uravnane po pnevmatični sistemi ali pa po sistemi s straniškimi sodčki), primerno je odvažati njih vsebino, smeti in kuhinjske odpadke ter pri tem delu gledati na to, da se ne dela prah in ne onesnažujejo tla.

Pravilno brez vsake hibe je vzdrževati domača stranišča in domače lijake.

Klosetne naprave, katere dajó z ventilnimi cevmi, sezajočimi nad streho, najboljše varstvo za to, da straniški plini ne pridejo v stanovanje in v kuhinjo, je, kolikor moči, povsod narediti.

Kanale in nepokrite odvodne jarke je z vodo poplavljati ter jih vedno čiste ohraniti.

Smetišča in gnojišča je odpraviti iz bližine vodovodov, vodnjakov, studencev in kalov, ali pa je zadnje zapreti.

Čisto je ohraniti ozračje s tem, da se odpravijo slabe kurilne naprave v industrijalnih in obrtnih napravah, da se ubrani onesnaževanje tál z industrijalnimi in obrtnimi odpadki.

Ostreje je nadzorovati vse industrijalne in obrtne zavode in naprave, ki povzročujejo onesnaževanje zraku, tál ali vode, zlasti takšne, ki delajo z odpadki (skladišča cunj) ali dajó živalske izdelke (klavnice, strojarne, klejarne itd. itd.).

II. Posebne pažnje in posebnega priglada zahtevajo nadalje notranje stanovanjske razmere v poslopih, namenjenih javni uporabi ali večjim ljudskim množicam, kakor tudi privatna stanovanja, o katerih se domneva, da imajo v zdravstvenem oziru sumnjive naprave. Gromadna stanovanja, katerim so podobne marsikatero najemne in delavske hiše, gromadne spalnice v industrijalnih krajih in po božjih potih so večkrat po prostorih, ki jih obdajajo, po svojem zraku in svoji opravi zeló nesnažne ter kažejo velike hibe gledé prezračevanja in gledé gospodarjenja, ki bi omogočilo skrbeti za snago.

Kar najostreje je prepovedati in ubraniti, da posli in obrtni pomočniki ne spé po delarnah, kakor tudi ne po prostorih, v katerih se prodajajo jestvine, izdelujejo ali prodajajo jedilne in užitne stvari (po pekarnah in gostilnah).

Stanovanja po kletéh je kar najostreje nadzorovati ter jih zapreti, kadar so stene vlažne in te vlažnosti ni možno odpraviti.

Vlažni prostori so ugodno zarezališče za kolersko glivo, zategadelj je, kar se dá, suhe ohranjevati hleve, kuhinje za perilo in postranske prostore stanovanjem.

Snaga, suhoča, zrak in svetloba so sredstva, s katerimi se po stanovanjih kolerski glivi jemljó tla.

III. Z ozirom na kolersko nevarnost jako važna je skrb, da se neškodljive ohranijo voda, jestvine in pijača. Za to skrbeti je dolžna občinska uprava, katera mora stanovništvu z zanesljivo, zvedeno policijo o jestivih dati poročstvo za to, da ni nevarnosti.

Tu ni v misli vzet samó navadni tržni nádzor, ki brani prodajati izprijene užitne stvari, nezrelo sadje, strupene gobe, s prepovedanimi dodatki pobarvane izdelke (bakreno-zelena sočivje, anilinaste konfiture); ni v misli vzet samo poostren ogléd živine in mesá, ampak tu gré za policijo o jestivih, ki mora skrbeti za tó, da se iz krajev, okuženih s kolero, ne uvažajo užitne stvari, ki so lahko okužene; da se ustavi nenadzorovano prodajanje in raznašanje jestvin od hiše do hiše, in da se ves promet z jestvinami usredotoči na prodajališčih, katere je možno nadzorovati.

Dalje je posebno pažnjo obračati na to, da jestvine, na katerih se posebno rada zarezja kolerska gliva, ker ji dajó vlažno zarezališče, kakor sadje, sočivje, mleko, meso, niso razpostavljene cestnemu prahu; da jih ne tipljejo in ne pokušajo različne osebe; da jih ne onesnažujejo leteče žuželke, ampak da se takšne jestvine kar v največji snagi in v največjem redu primerno

hranijo; da se razstavljeni predmetje pokrijejo s steklom ali ogrnejo s tančico, in da je okolica vseh prostorov, na katerih se prodajajo jestvine in užitne stvari, posebno snažna in prahu čista ohrani.

Najvažnejša skrb občinske uprave pa mora biti ta, da je stanovništvu na razpolaganje pitna in uporabna voda, zanesljivo prosta od kolerskih klie.

Tu nikakor ne gre za pitno vodo samo, ampak za vso vodo, s katero se pomivajo jedilna, pitna in kuhinjska posoda, tlà in stanovanjski predmetje, v kateri se koplje telo ali pere perilo. Nikjer se ne smejo nahajati otrovne klice, zakaj, kar more priti na telo, more priti tudi v telo.

Nepokvarjena studenčna voda za vso hišno potrebo je tedaj neprecenljivo branilo zoper okužitev od te strani, in ob vseh kolerskih epidemijah se je pokazalo, da so imele občine, oskrbene s studenčno vodo, največkrat le malo od kolere prebiti.

Voda iz vodnjakov more studenčno vodo nadomeščati samo tedaj, kadar je sama na sebi dobra in je vodnjak po svoji napravi in po svoji okolici zanesljivo ubranjen pred vsakim onesnaževanjem. Ubranjena pa je vodnjak samo tedaj, kadar njegov pokrov ali oboj nima nobenega presledka, skozi katerega bi umazana voda ali prah mogla priti v vodnjak.

Globoki cevni vodnjaki z železnimi cevmi imajo veliko prednost pred takozvanimi odprtimi šternami na vago.

Okoli vodnjakov in prostorov, od koder se jemlje voda, ni trpeti nobenega opravila, ki provzročuje nesnago, umazano vodo in odpadke; zategadelj se na vodnjakih in

takšnih vodnih prostorih tudi ne sme perilo prati ali orodje in posoda pomivati. Tem bolj je pod vsemi okolnostmi nedopustno, po kolери okužene stvari in orodja prati ali umivati na takšnih mestih, kakor jih je sploh prepovedano prati ali umivati zunaj okuženega gospodarstva ali zunaj zavoda, določenega za čiščenje in razkuževanje, v katerega se takšni predmetje preneso na popolnoma neškodljiv način.

Voda iz odkritih vodotočev (rečna in potočna voda), v katero se stákajo splavne vode po dežji, kanalski odtoki in druge nesnažne tekočine, je vselej sumnjiva, ob kolери pa naravnost nevarna. Samo jako natančna preceja (filtracija), ki se pa časih ponesreči, more odvrniti nevarnost.

Kadar v občini studenčnice ali zanesljive vode iz vodnjakov ni na splošno razpolaganje, tedaj se je posluževati preskušene precejalnice ali pa je vso vodo, kar je je treba za domačo potrebo, poprej skuhati in potem pohladiti.

Za pijačo se sme takšna kuhana voda mešati z navadnim belim ali črnim vinom, ker kislo vino, če tudi z vodo mešano, daje kolerski glivi slabo zarezališče. Primerno je tedaj, takšno pijačo že en dan poprej za pitje pripraviti.

Naravno dajó tudi v steklenicah uvožene ogljikovokisle studenčnice (kot slatine znane ogljikovokisle mineralne vode) ali iz nesumnjive vode narejena sodina voda popolno varnost pred kolersko okužitvijo s kolersko-glivnato pitno vodo.

Kadar občina ob kolerski epidemiji svojim stanovnikom ne more pripraviti zdrave pitne vode, tedaj ji nastane dolžnost, da vsaj za pitje pripravi javni porabi kuhano vodo v sodih, eventualno s hladilno primesjo, a vse

druge sumnjive vode je nemudoma zapreti, ker bi sicer ljudje tudi takšno sumnjivo vodo zaradi nje studenosti (mrzlobe) rajši pili in tako namen preprečili.

Kuhane gorke pijače, kakor čaj z rumom ali konjakom ali brez njega, juha, morejo potrebo po pitni vodi izdatno zmanjšati, in to okolnost je primerno porabiti v domačem gospodinjstvu, kakor tudi v javnem oziru s tem, da se napravijo javne kuhinje za čaj.

6.

Kakšne posebne odredbe je ukreniti v občini ob bližnji nevarnosti kolere?

Da je občina vsak trenutek pripravljena, primerno izvršiti zoper kolero naperjene odredbe, treba je mnogo-vrstnih, dobro preišljenih priprav.

Ena teh priprav je splošno razglasilo, po katerem so vsak gospodar, vsaka zdravstvena oseba, ali vsak, ki z bolniki pride v dotiko, zavezani, nemudoma županstvu naznaniti vsako obolenje na bljuvanji in driski, pa nastani iz kakeršnega koli si boji vzroka.

Ali tudi vsi za takšen slučaj postavljeni organi morajo biti vedno pripravljene storiti to, kar jim veleva služba; urejeno mora biti, da se zdravnik nemudoma pokliče, da se brez odloga izvrši, ker je treba, in da se dogodek brez odloga naznani političnemu oblastvu.

Župan mora tedaj ob svoji odsotnosti skrbeti za namestnika, zdravnik in vsak v sodelovanje postavljeni organ skrbeti za to, da ga morejo ljudje vsak trenutek najti in na pomoč poklicati.

A vse te odredbe bi malo izdale, ko bi se v občini že poprej ne bile ukrenile vse priprave za to, da je možno bolnike osamiti, jih prenesti, jim streči in jih oskrbovati ter predpisane razkuževalne odredbe po zdravniškem napotku izvrševati.

Že poprej mora biti pripravljen in urejen prostor, kamor je možno v javno osamljeno bolniško oskrbo prevzeti kolerske bolnike, ki nimajo doma primerne osamljene oskrbe in kateri bi, da ostanejo v svojem stanovanji, druge pripravili v nevarnost.

Ta prostor mora biti zadosti oddaljen, za bolnične namene primeren in zánje prirejen. Nikakor ne gre ob kolerskih časih, da bi se takšen prostor, kadar ga je treba, pripravil še le s tem, da bi se drugi stanovniki pregnali iz njih stanovanja. Primernost dotičnega prostora za osamljeno zdravljenje kolerskih bolnikov mora priznati politično oblastvo.

Kadar takšnih osamljenih prostorov ni možno prirediti v zvezi s stalno bolnico ali kadar stalne bolnice ni, tedaj mora občina pravočasno pripraviti posebne prostore za zasilno bolnico, oskrbeti jih z vsemi potrebnimi sredstvi za bolniško strežbo, pripraviti bolniške in razkuževalne strežnike, zagotoviti bolniško oskrbo, ter pripravljene imeti razkužila in, ako je moči, od strokovnjaka preskušeno parni razkuževalni stroj, dalje najpotrebnejše pripomočke za osamljeno prevažanje bolnikov in mrličev. Javni vozovi, v katerih so se prevažali bolniki,

se ne smejo prej uporabljati, dokler se zanesljivo ne razkužijo.

Vse organe zasilne bolnice mora zdravnik, ki je postavljen isto voditi, o njih opraviilih natančno poučiti.

Vse odredbe morajo biti že naprej tako ukrenjene, da se iz zasilne bolnice na noben način ne more kolera zanesti. Zatorej se mora osamitev raztezati ne samo na prostor, ampak tudi na vse občevanje strežnega osebja in služinčadi, na odstranjevanje odpadkov, na ravnanje s perilom, razkuževanjem i. t. d. Stvar je uradnega zdravnika v tem oziru odréditi potrebne podrobnosti.

Naprava takšne zasilne bólnice more časih malim občinam narejati velike težave, ki nastopijo tudi tedaj, kadar se pokaže, da je prvotno za to odmenjeni prostor premajhen in da se mora zasilna bólnica razširiti.

Ob takšnih razmerah se priporoča iz desák napraviti lesene kolibe, ki pa morajo imeti dvojno steno, da jih je možno po zimi kuriti. Da se iste obvarujejo pred tem, da se v luknjice dotičnega lesa ne zajedó otrovne klice, morajo se vse stene docela in večkrat z apnom pobeliti ali pa s kotranom (žgano smolo) namazati.

Kadar zasilna bólnica nima dobrih tâl iz ravno tako zavarovanih desák, tedaj se morajo popolnoma ravna tla napraviti iz trdo stlačene gline, katera je potem opetovano vsa pobeliti z apnico apnenim beležem.

Občinam, ki se ne boje troškov, je svetovati, da si omislijo razstavno dvostensko klobučinasto kolibo (sistema Döcker), ki se lahko v zaboje spravi, nje deske pa se porabijo za tlà.

Takšne lesene ali klobučinaste ali drugačne kolibe sme, kadar stojé blizo več občin osamljene na prostem polji, tudi več občin skupno rabiti.

7.

Kakó se je vsakemu posameznemu človeku vésti ob nevarnosti kolere?

Vsak se ob nevarnosti bližnje kolere natančno pouči o bistvu kolere, o sredstvih zoper njo in o oblastvenih predpisih, katere je splošno dati na znanje.

Pri tem dobi tolažilo, da vse oblastvene odredbe merijo na tó, vse državljané, tudi vsakega posameznika in tedaj tudi njega samega obvarovati obolenja na koleri; dalje se prepriča, da se je možno varovati zoper kolero, ako vsak posameznik podpira skrb vlade, in da se do gotove stopnje tudi vsak posameznik s pametnim vedenjem more obvarovati okuženja po kolerski glivi, ker se ta nahaja samo v izmetkih in otrebah želodca in črev in ker more samo po prebavilih priti v telo ter se v tem razviti do razdevajočega učinka.

Kolerski bolnik sam ne okuži nikogar; ni se bati, da bi se kolera prenesla iz daljave, kar po zraku. Strah ovira vsako namenu primerno delovanje, zato rej naj nihče ne trpi, da bi se ga lotil strah.

Nihče ne béži nepremišljeno pred kolero, ampak vsak ostáni v svojih navadnih razmerah. Brezumni beg pred kolero največ pripomore k temu, da se bolezzen širi, ter mnogo ubežnikov zanese med tuje, neugodne razmere, ki jim utegnejo postati opasne.

Vsak kolerski ubežnik je nevaren zategadelj, ker je morebiti okužen s kolersko glivo. Zatorej nihče ne sprejemaj kolerskih ubežnikov brez silne potrebe pod svojo streho, ako jih je pa sprejel, naznani to nemudoma občinskemu uradu, ravnaj vestno in previdno, da ubrani, da ubežnik ne zanese bolezni.

Kdor po svojem opraviilu tujce jemlje pod streho, ta toliko vestneje izpolnjuj naznanilno dolžnost ter skrbi za tó, da bodo njegovi pôsli opazovali tujce iz kolerskih krajev, imajo li na sebi kaj znamenj driske ali bljuvanja in driske.

Nihče ne hodi v hiše in gospodarstva, v katerih je kdo obolel za kolero, ako poklic in dolžnost tega ne zahtevata. V zadnjem slučaju se vsak ogibaj stranišč po okuženih prostorih, v okuženih prostorih ne pij in ne jej, ali pa samo ravno kar kuhane jedi in pijače.

Vsak se ogibaj v kolerskih krajih in deželah vseh zbirališč, koder se zbirajo gromadne ljudske množice (semnjev, zborov itd.) vsak živi redno in opravljaj nadalje svoje opravilo, kakor ga je bil doslej vajen opravljati.

Vsak odstráni zdravstvene hibe v svojem stanovanji, zlasti na stranišči, pri kuhinjskem lijaku, pri spravljanji kuhinjskih odpadkov in smetij i. d. t. stv. Vsak odstráni ves od teh krajev izviraajoči zoprni smrád s primerno pomočjo.

Vsak delaj na tó, da se prostori po stanovanji ohranijo snažni, suhi in zračni. Vlažna mesta je nujno treba na vsak način posušiti. Kuhinjski odpadki se ne smejo po tléh metati, ampak spravljeti jih

je v zaprtih posodah, v katerih jih je možno lahko odvažati. Pometati je takó, da se ne nareja prah; rabiti je tedaj za pometanje vlažne cunje.

Vsak glej na tó, da se rabi za vso domačo potrebo, zlasti pa za snaženje in pomivanje, samó zanesljivo čista, ali zanesljivo očiščena, oziroma kuhana voda.

Ravno tako skrbi vsak za snažnost svoje osebe.

Telesno in posteljno perilo je pridno menjati, teló večkrat umiti — vselej s čisto ali kuhano vodo. Toda vsak se ogibaj v kolerskih krajih kopanja v rekah ali skupnih bazénih.

Paziti je na to, da se očistijo roké po umazanih opravlilih in zlasti pred jedjo, potem da se čista ohranijo usta. Omenja se, da zrnce manganovega pre-kislinastega kalija, v vodi stopljenega, da lepo rudečo tekočino, ki usta očisti ter iz njih odpravi ves zoprni smrád.

Jako važno je urediti uživanje jedi in pijače. Ker želodčni sok zdravega želodca ovira okužitev po kolerski glivi, mora se zdravo prebavljanje človeškega želodca ohraniti z zmernim življenjem; ogibati se je težkoprebavnih jedij, paziti na to, da se želodec ne prehladi z naglim užitjem velike množine premrzlih pijač, varovati se je prehlajenja v obče, dušne razvnetosti in sploh vseh rečij, ki bi mogle kvarno vplivati na prebavljanje.

V kolerskih krajih se je odreči uživanju surovega sadja, surovega sočivja (salate), surovega mleka, tudi presnega masla in sira, ako te stvari prihajajo iz prodajalnic, v katerih so mogle, odkrito stoječe,

biti izpostavljene okužitvi. Na vsak način se vsak ogibaj jedi in pijače, ki prihaja iz okužene hiše. Vsak uživaj, kolikor moči, na novo pripravljene jedi, ogibaj se nabiranja jedilnih ostankov, katere je vselej dobro pokrite in zavarovane hraniti.

Nihče ne pij v kolerskih krajih vode, ki ni zanesljivo čista (studenčnico, zanesljivo vodo iz vodnjaka), nikdar je ne pij v velikih množinah, ki kisli želodčni sok uničijo, in zlasti ne na tešče. Kadar vode dvomljivega svojstva (rečne vode, kapnice, vode iz slabih vodnjakov) ne moreš zanesljivo precditi, uporablaj jo še le potem, ko je bila skuhana in pohlajena. Ker kolerska gliva v kislih tekočinah, tudi v kislem vinu ne uspeva, more si vsak iz kuhane vode pripraviti prijetno, žejo gasečo pijačo, ako pije vodó, katero je — najprimerneje že večer poprej — napol zmešal z belim ali črnim vinom, ali jo poprej okisal s sreševino ali vinovo kislino (*Acidum tartaricum*, 1 gram na 1 liter) in pred pitjem vánjo del dvojno ogljiko-kisli natron, s čimer postane ogljiko-kislata (peneča voda). Ravno tako primerne za pijačo so tudi limonada, ogljiko-kisle studenčnice in umetne iz zanesljivo dobre pitne vode narejene ogljiko-kisle vode. Z obilnejšim užitjem kuhanih tekočin — juhe, čaja i. t. d. — se more zmanjšati želja po mrzli pijači.

Priporoča se, zlasti pri nekoliko počasnem prebavljanji, po vsakem obedu izpiti požirek vode, zmerno okisane z nekoliko kapljami razredčene solne kisline, ter to ponoviti 2—3krat, vselej po preteku jedne ure.

Kadar v kolerskih časih nastopijo moteži v prebavljanji in telesna zapéka, odpraviti jih je najbolje z irigacijo (vlijem) kuhane vode; pri tem je pa skrbno paziti

na driske, in kadar lahna sredstva — pri driski zmernost v jedi in pijači, ležanje v postelji, črno vino, slizana juha ali pijače, kakor cepetčev čaj, slezov čaj (salepov čaj, ajbišev čaj) — ne pomagajo kmalu, poklicati je nemudoma zdravnika.

Pri sumnjivih driskah izmetkov in otreb ni izlivati nerazkuženih v stranišča, ampak devati jih je v posodo, nalito s 5odstotno karbolno raztopino, in še le potem, ko so se z razkužilom zadostno zmešali ter so v posodi dvanajst ur stali, izprazniti jih je v stranišče.

Kdor ima sumnjivo drisko, tist ne hodi, ako je le možno, na tisto stranišče, na katero hodijo druge osebe. Ako je pa vender šel na takšno stranišče, mora se isto korenito razkužiti in počistiti.

Previdnost zahteva, da se vsaka rodbina oskrbi z najvažnejšimi pripomočki za strežbo kolerskih bolnikov, zlasti z množino dobro zaprte kristalizirane karbolne kisline za razkuževanje, katero je pa zaradi njé otrovnosti jako dobro hraniti. Najvažnejši takšni pripomočki so navedeni v dodatku.

Za ubožce mora občina sama skrb prevzeti.

V ostalem pa vsak z vzgledom in poučevanjem nevednih ljudij podpiraj predpise dotičnih oblastev ter se upiraj od zlovoljnih ali nevednih ljudij raznesenim napčnim nazorom o koleri in o odredbah zoper njo.

8.

Kaj je storiti, kadar v kakšni rodbini kdo zboli in se o tej bolezni sumnji, da je kolera?

Obolenje na koleri navadno ne pride nenapovedano, ker se dotičnega bolnika že nekoliko dnij poprej loti tako zvana kolerska driska, s katero je združeno to, da bolnika tešči in boli okoli žličice; že ta bolezen zahteva zdravniške pomoči in kar najskrbnejše strežbe.

Kakor je bilo že omenjeno, je pri kolerski driski treba tiste opreznosti, da se ne okužijo druge osebe, kakor pri sami koleri. Bolnik ne hodi na stranišče, ampak opravljaj svojo potrebo v posebne posode (v ponočni stolec), njegove izmetke in otrebe je razkuževati in z njegovim telesnim perilom ravnati, kakor z onim kolerskih bolnikov.

Kadar koli se pokaže kolerska driska ali kadar koli nastopi sama kolera, je obolenje nemudoma naznati občinskemu uradu in poklicati zdravnika.

Kadar bolnika popade kolera, spraviti ga je na, kolikor se dá, priprosto ležišče, katero je pred onesnaževanjem po bolnikovih izmetkih in otrebah zavarovati s povoščenim platnom, s kavčukovo tvarino, z nepremóčnim platnom, z Billrothovim batistom, v sili in zadregi je podložiti debel zavojni popir, večkrat preganjeni pivni popir ali drugačen popir.

Bolniška soba bodi, kolikor je možno, od drugega stanovanja osamljena in tudi od zunaj dostopna.

Vse nepotrebne in težko razkužilne stvari, kakor pohištvo, obleko, tepihe itd. je iz nje odpraviti.

Postelj na vzmetih nikakor ni upotrebljevati.

Samo tiste osebe, ki strežejo bolniku, smejo biti v bolniški sobi, a te strežne osebe nikakor ne smejo priti v osebno dotiko z drugimi osebami. Vse za strežbo potrebne stvari mora tretja osoba pripravljati ter jih pred bolniško sobo za prejem pripravljati.

Pod vsemi razmerami se priporoča, osebe iz dotičnega gospodarstva, ki za strežbo niso potrebne, kolikor se da osamljene kam drugam preseliti, ako se ne spozna za potrebno, iz javnih ozirov bolnika prenesti v bolnico. Zdravstveno stanje iz bolnikovega stanovanja dejanih oseb je jeden teden zdravniško nadzorovati.

Za bolniško strežbo morajo takoj, ko se pokažejo znamenja nastale kolere, biti pripravljene bednji ali škafi, ponočne posode (kahle), umivalnica, velik lonec ali vrč, otirače in brisače, kadar je treba, tudi druge priprave za sprejemanje izmetkov in otreb. kakor slamnate metlice, žaganje, ovoji, množina karbolne kisline, eventualno apnega beleža, zdrobljenega apna, klorovega apna; nemudoma se mora na najbližnjem ognjišču zakuriti ter vrela voda biti vedno pripravljena.

Iz kristalizirane karbolne kisline se takoj napravi razkuževalna tekočina s tem, da se steklenica s suho karbolno kislino vtakne v gorško vodo, dokler se karbolni kristali ne raztopé; potem se te tekočine z merico odmeri $\frac{1}{4}$ litra, vlije v vrč ter se ji dodá blizo 5 litrov vroče vode, ki se med vlivanjem meša s kuhalnico (tako, da pride na 1 del karbolne kisline 18 delov vode).

Te 5odstotne karbolne raztopine se dene zadostno množino v prazen bedenj ali škof. V to posodo je pola-

gati vse s kolerskimi izmetki onesnažene, pri bolniški strežbi rabljene predmete, zlasti vsakovrstno perilo ter jih je puščati v nji po dvanajst ur takó, da jih razkuževalna tekočina popolnoma pokriva, s čimer se razkužijo. Takšne predmete brez vrednosti, kakor umazani popir, bombaž, slamnate metlice, žaganje itd. pa je v ognji na ognjišči ali v peči sežgati.

Dalje je pripraviti v umivalnik razkuževalno tekočino za razkuževanje svojega telesa s tem, da se 5 odstotna karbolna raztopina vlije v umivalnik ter se ji dodá ista množina vroče vode. V tej tekočini je umivati s kolerskimi izmetki umazane roke. Tekoče surove karbolne kisline se mora vzeti približno še jedenkrat toliko kakor kristalizirane.

Kadar zdravnik dopusti ali ukaže, da se za razkuževanje uporabi jako otrovni, a tudi jako izdatni sublimat, od katerega se z 1 gramom more s tem, da se sublimat raztopi v vroči vodi, napraviti več litrov razkuževalne tekočine, da se ž njo uniči kolerska gliva, tedaj naj se sublimatova voda z modrilom nekoliko pobarva, da se ne zamenja z drugo vodo.

Sublimatova raztopina se ne sme devati v kovinske posode, ker se kovine prime, ž njo zveže in tako svoj učinek izgubi.

Za razkuževanje kolerskih izmetkov in otreb se da izvrstno porabiti tudi apnica ali apneni belež, ki se pripravi s tem, da se v 1 liter vode dene $\frac{1}{4}$ kilograma zdrobljenega neugašenega apna (žganega apna) ter potem, ko je apno razpalo, dobro zmeša (20 odstotni apneni belež 1:5). Ravno takó je primeren izdatni dodatek svežega klorovega apna ali kloro-apnena raztopina (2:100 vode).

Med vsemi temi pripravami se mora bolniku primerno streči; greti ga je z gorkimi rutami, ali z grevnicami, ovitimi z rutami, z gorko vodo napolnjenimi in dobro zamazanimi glinastimi vrči ali z drugimi gorkimi pripravami; pripraviti ga je, da se potí, s tem, da se mu daje vroč aromatičen čaj, čaj iz poprove mete, melisov čaj, ruski čaj z rumom ali konjakom; krepčati ga je s črnim vinom, s kuhano vodo, okisano z nekoliko solne kisline ali Hallerjeve kisline, pri močnem bljuvanji dalje z ogljikovo-kislo vodo v malih množinah in z ledenimi koščeki, dokler zdravnik, katerega je nemudoma poklicati in katerega je brezpogojno slušati, ne pride za daljno zdravljenje.

Dokler je bolnik dovolj pri moči, prestrezati je izbljuvane izmetke v sklede, črevesne otrebe pa v potrebniške ali ponočne posode (kahlje), v katere je vlito nekaj karbolne ali sublimatove ali apnenične raztopine, s katero je izmetke ali otrebe takoj zmešati. Kadar bolnik opeša, da ne more sodelovati, tedaj je črevesne otrebe prestrezati v podložene rute, izbljuvane izmetke pa v rute, pred bolnikom držane; onesnaženo telo se mora po vsakem izmetku in vsaki otrebi očistiti z brisačami, organtinom ali bombažem, namočenimi v razkuževalni raztopini.

Izmetke in otrebe, s katerimi je bolnik ponečedil posteljo ali tla, je takoj pobrisati s cunjami, namočenimi v karbolni raztopini ali pa odpraviti z drugimi primernimi pripravami, kakor so slamnate metlice, žaganje itd. Metlice, žaganje itd. je takoj sežgati, brisače pa vreči v bedenj z razkuževalno raztopino. Vsak mokri madež je pobrisati in takoj s karbolno vodo ali apnico (apnenem be-

ležem) napojiti, najbolje z zidarskim čopičem ali s krtačo, pomočeno v karbolno tekočino ali v apnico; dotična mesta po tleh in po pohištvu je pozneje z vrelo vodo očistiti.

Kar se tiče ravnanja bolnikovih strežnikov, morajo si narediti za pravilo, da s kolerskimi izmetki ali otrebami onesnažene roke takoj potem, ki so bile onesnažene, razkužijo in z milom in gorko vodo očistijo s tem, da si jih umijejo v razkuževalni tekočini (v karbolni ali klorovi raztopini), ravno tako vselej, predno gredo iz bolniške sobe.

Z rokami se ne smejo dotikati ust, v bolniškem prostoru ne smejo nikdar ničesa jesti ali piti, niti ne kaditi. Toliko menj se smejo posluževati jedilne in pitne posode, katero uporablja kolerski bolnik in katero sme samo on izključno uporabljati.

Takšno posodo je takoj potem, ko jo je rabil bolnik, položiti v vrelo vodo. V bolniški sobi smejo samó za bolnika namenjene užitne stvari dobro pokrite spravljene biti. Sobo je vedno snažno in zračno ohraniti. Stranišča, v katero se devajo bolnikovo imetki in njegove otrebe, se smejo bolnikovi strežniki, ako ni posebnega stranišča zanje, posluževati samo potem, ko se je bila sedežna deska osnažila in razkužila.

Da si ne onesnažijo svoje obleke, nosijo naj oprsnik iz nepropustne tvarine, katerega je lahko razkuževati.

Posebno pažnjo je obračati tudi na to, da se okužene tvarine ne zanesó z obuvalom, s katerim bi utegnile z bolnikom občujoče osebe stopiti v izbljuvane izmetke ali črevesne otrebe. Zatorej stoj pri durih plitva posoda

z razkuževalno tekočino ali zdrobljenim žganim apnom, da se črevlji notri pomakajo. Po tem se je ravnati tudi zdravnikom, ki se morajo, kakor strežniki, razkužiti, predno odidejo iz bolnikove sobe.

Umre li bolnik, tedaj je mrliča po dognani smrti zaviti v rjuho, premočeno s petodstotno karbolno raztopino ali s sublimatovo raztopino (1:1000), ter gledé pogreba natanko izpolniti, kar ukaže mrtvaški oglednik.

Po prebiti bolezni je bolnikovo ležišče, kakor bolniški prostor korenito posnažiti in razkužiti.

9.

Kaj je razkuževanje in kakó je to ob koleri izvrševati?

Razkuževanje je kemično ali fizikalno uničevanje bolezenskih klic, pri koleri uničevanje kolerske glive.

Zoper kolersko glivo se izmed fizikalnih sredstev uporablja ogenj, nasičena vodna para, izsušitev ob veliki vročini.

Izmed kemičnih sredstev ima jako razredčen sublimat, kakor 1:1000 hiter, karbolna kislina z najmenj 2% karbolne vsebine pri daljšem vplivanji in zlasti v vročem stanji, kakor tudi apnica ali apneni belež v zgoščenji 1 dela žganega apna na 4 dele vode (20%), potem sveža kloro-apnena raztopina (2 dela na 100 delov vode brez gošče) zanesljiv uničujoč učinek.

Raznovrstno perilo in mnogokatere tkanine, obleka, povlake iz tkanega blaga in usnja se morejo razkužiti s tem, da se polože v karbolno raztopino ali da se premočijo ž njo in da se polože v sublimatovo raztopino ali premočijo ž njo. Samo kovinskih stvari ni možno s sublimatovo raztopino razkuževati.

Za razkuževanje tál ali lesenih predmetov, kakor tudi rók se more tudi jednoodstotna lizolova raztopina v topli vodi prav dobro uporabljati, ker s tem, da ima v sebi tudi milo, služi zajedno za razkuževanje in za snaženje.

Da se razkužijo stene, treba jih je večkrat z apnico ali apnenim beležem pobeliti.

Stranišča se razkužujejo s tem, da se vánje vliva surova karbolna raztopina z raztopljeno zeleno galico; leseni sedeži po straniščih se razkužujejo kakor drugi leseni predmetje z vročo karbolno raztopino, z apnico ali z lizolovo raztopino. Vse z izmetki in otrebami onesnažene menj vredne predmete — popir, organtínove, bombaževe brisače in cunje, žaganje itd. je sežgati; ravno takó vse za sprejemanje onesnaženih predmetov določene lesene posode, slama z ležišča ali druga tvarina posteljske podlage (lesena volna, morska trava itd.) in vse smeti.

Izborno sredstvo za razkuževanje je tudi nasičena vodna para (100°), izpuščena iz vrele vode v dobro zaprt prostor, v katerega so se poprej dejali perilo, obleka, žimnice, posteljna oprava, odeja, blazine itd.

Takšno razkuževanje ni samo zanesljivo, ampak tudi pripravno, ker ni nič drugega treba, nego to, da se stvari,

katere je razkužiti, denejo ali obesijo v parni oboj dotičnega aparata.

Samo usnje in kožuhovina ne prenašata pare in tudi zlepljeni ali zlimani predmetji odjenjajo.

Dalje ostanejo v perilu, onesnaženem z izmetki in otrebami, ako se isto pred parnim razkuževanjem ni namočilo v vodi, oziroma v lugu ali lizolovi raztopini, takšni madeži, da jih ni možno iz perila spraviti.

Para se ali iz posebnega kurilnega kotla ali iz parnega stroja (lokomotive, motorskega kotla itd.) izpušča v trdno zaprt razkuževalen oboj, v katerem so postavljena merila za parni tlák (manometer) in za toplino (termometer). Tvoornice prodajajo posebne razkuževalne stroje, pri katerih je prostor za kurišče in za paro združen v enem aparatu.

Toda vsak stroj mora v vsakem oziru preskusiti strokovnjak, če se res v njem temperatura do 100° doseže in med razkuževanjem, ki trajaj vselej po pol ure, ves čas vzdrži.

Vse to zahteva, da se mora parno razkuževanje vršiti pod strokovnjaškim nadzorom. Občine naj tedaj skušajo pridobiti stroj za parno razkuževanje z navajenimi in dobro poučenimi strežniki.

Takšen stroj se postavi na primerno mesto, in dovoz predmetov, katere je razkuževati, mora biti uravnan takó, da so isti zaviti v rjuhe ali rute, namočene v 5odstotni karbolni raztopini ali v sublimatovi raztopini ali pa da jih prinašajo za to posebej določeni služniki v posodah, znotraj obitimi s cinkovo pločevino, in da razkužene predmete odnašajo v drugih zaprtih

posodah. Posebno je paziti na to, da se z dovozom in donašanjem okuženih predmetov k razkuževalnemu stroju ne zanesó otrovne klice.

Kjer imajo prenosni ali prevozní stroj za parno razkuževanje, tam se more ž njim delati na dvorišči dotične hiše, pri čemer pa je dobro paziti, da se okužitev dalje ne zanesé.

Pri koleri poleg tega služi še suha vročina za razkužilo, ker se ž njo ugonobi kolerska gliva. Ta okolnost se dá prav dobro porabiti, ker se mnogo predmetov, katere je znotraj težko razkužiti, potem, ko so bili od zunaj razkuženi in očiščeni, lehkó posuši v vsakem gospodarstvu.

Razkuževati je ves čas, dokler traja bolezen. Vrhu tega je po prebiti koleri z razkuževanjem ravnati tako:

Vse že med boleznijo zaradi razkuževanja v karbolno raztopino ali v namestne tekočine vloženo perilo se v kotlu prevró; vse posteljne prevlake, rjuhe bolnikove postelje se vložé zaradi razkuževanja v karbolno raztopino in se potem tudi v kotlu prevró. Slamo in menj vredno vsebino posteljne slamnice je sežgati, s platnom posteljnih slamnic pa ravnati tako, kakor s perilom. Stvari, katerih ni možno s parom razkuževati, kakor ovojev posteljnih žimnic ali vzmetnih postelj — (postelje na vzmetih bi se pri otrovnih boleznih nikoli ne smele rabiti) — je napojiti s 5 odstotno karbolno raztopino, v hudi in dalje delujoči vročini posušiti in nato prezračiti. Volnene odeje je s karbolno raztopino napojiti, potem ravno tako v peči posušiti in na to prezračiti.

Vsebinsko prešitih odej je sežgati. Kjer je aparat za parno razkuževanje pri rokah, tam je žimnice, posteljne blazine, odeje in druge primerne predmete s parom razkužiti.

Leseno pohištvo se mora z razkuževalno tekočino umiti, da se tako očedi otrovnih klic, ki so se prijela njegove vnanje strani; blazinasto pohištvo, ako se iz neprevidnosti ni poprej odpravilo iz bolnikove sobe, se mora na vnanji strani umiti s cunjami, namočenimi v karbolni raztopini, razpostaviti stanoviti suhi vročini v zakurjeni sobi ter na to dalje časa (najmenj en teden) prezračevati. Razkuženi predmetje se morajo hraniti zunaj bolnikove sobe na neokuženem kraju.

Po tem, ko so se bili predmetje, katere je razkužiti ali kateri so že razkuženi, prenesli iz bolnikove sobe, je nje stene obrisati in tla pomesti, smeti pa nemudoma v peči sežgati. Orodje in pripravo, s katero se je brisalo in pometalo, je ravno tako sežgati ali pa razkužiti.

Nato je razkužiti vsa tla s tem, da se pomijejo in otró s karbolno ali lizolno raztopino ali s kloro-apneno vodó. Potem je stene v sobi večkrat z apnom pobeliti. Naposled se tla pomijejo in otró z vročo milnico (žajfnico) in postavi se v sobo razkuženo pohištvo, katero je razpostaviti še večdnevnomu sušenju in prezračevanju.

Z obleko, telesnim perilom in obuvalom tistih oseb, ki so bolniku stregle, ravnati je ravno tako kakor z okuženimi predmeti ter jih je vse razkužiti. Te osebe si morajo z razkuževalno tekočino očistiti roke, obraz in lase, potem se morajo skopati ali pa si vse

telo umiti in nato čisto perilo in obleko obleči, šele potem jim je dopuščeno občevati z drugimi ljudmi.

Tudi bolnik, ki je okreval, se mora z umitjem ali s kopeljo popolnoma osnažiti, predno se obleče v čisto perilo ter potem kot okrevalec prenese v okužitve prosto okrevalno sobo.

Pri razkuževanju kakor pri vsakem ravnanji je gledati na to, da se ne stori kaj nepotrebnega, da se ne razkužujejo predmetje, ki ne morejo biti okuženi, da se pa predmetje, ki so bili razpostavljeni okužitvi, do korena razkužijo.

10.

Kratko ponovilo naukov in pravil o koleri.

1. K o l e r a je vselej zanesena glivna bolezen tankega črevesa, ki se pokaže ali samo z nebolečimi sirotkavimi črevesnimi otrebami kot k o l e r i n a (kolarska driska), ali pa največkrat po hudi driski preide v hudo bljuvanje in drisko, da bolnik popolnoma onemore.

2. Samo po želodčnih izmetkih in črevesnih otrebah pride otrovna kolarska gliva na dan; samo telo, izparica (pót) in sapa kolarskega bolnika niso otrovni.

3. Kadar se iz bolnikovega želodeca izmetana ali iz njegovega črevesa otrebljena kolarska gliva, ki s prostim očesom ni vidna, ne uniči (razkuži) v vseh sledovih teh izpraznitev, tedaj se more na perilu, v umazanih tekočinah, v vodi, v mleku, na jedéh, v vlažnih tléh hitro razploditi,

s takšnim okuženim predmetom, zlasti po rokah, če se teh predmetov dotaknejo, skozi usta spet priti v želodec, in kadar ta glive s svojim zdravim, kislim želodčnim sokom ne uniči, dalje v črevo, kjer živi in se razploja ter novo obolenje na koleri provzroči.

Največkrat kolero zaneso okuženi ljudje, ki beže iz takšnih krajev, kjer je kolera.

4. Da se kolera ne zanesa, zato so ob meji postavljeni zdravniki, ki pregledujejo popotnike in njih prtljago, prihajajoče iz kolerskih krajev. Sumljivim stvarjem se uvoz zabrani, popotniki iz kolerskih krajev se pa v svojih obstajališčih in prenočiščih opazujejo še po 5 dnij, kakšno jim je zdravje.

5. Zategadelj iz dežel in krajev, kjer razsaja kolera, ni dobivati rabljenega perila, nošene obleke in jestvin; ubežnikov pred kolero ni sprejemati pod streho in, ako so došli, je to nemudoma naznaniti občinski upravi.

6. Kadar se kolera zanesa in obolé na nji posamezni bolniki, skrbeti je za tó, da se epidemično ne razširi. Zategadelj mora vsaka občina, že predno se približa kolera, postaviti zdravstveno komisijo, katero v nje delovanji radovaljno podpiraj razumno stanovništvo. Ta skrbi za kar največjo snago in za zdravju kar najprimernejše stanje v občini s tem, da odpravi vse hibe, in neprilike, ki onesnažujejo tla, vodo in zrak; da strogo nadzoruje prodajo jestvin in pijač; da stanovništvu pripravi zdravo vodo za vse gospodarske namene; da se izboljša ljudska hrana z ustanovitvijo ljudskih kuhinj in urejenimi dobrodelnimi napravami.

7. Ravno tako naj pripravi občina dobro urejene osamljene bolnice za kolerske bolnike s potrebnim zdravniškim, strežnim in služniškim osebjem in s potrebnimi napravami

za oskrbovanje, prenašanje in prevažanje bolnikov, in založi naj se z izdatno množino potrebnih razkužil, zlasti s karbolno kislino in z neugašenim apnom za pripravljajanje apnice ali apnenega beleža. Zdravstvena in bolniška služba mora biti kar najskrbneje urejena, vsak organ o svojih dolžnostih natanko poučen.

8. Tudi posamezni človek se pametno pripravljaj na nevarnost bližnje kolere, v svojem gospodarstvu skrbi za največjo snago ter odpravi vse, kar zrak izprijja, odpadke množi in vlažno zidovje proizvoda.

Vsak pravilno, zmerno živi; vzdržuj krepko prebavljanje; ogibaj se težko-prebavnih, drisko pospešujočih jedij; ne uživaj nezrelih jestvin, zlasti ne sadja, sočivja, mleka, sira, presnega masla, varuj se prehlajenja in skrbno pazi na motež v prebavljanji, zlasti na drisko, in kadar nastopi driska, pravočasno pokliči zdravnika na pomoč. Po obedu je jako zdravo piti vodo, malo okisano z nekoliko kapljicami razredčene solne kisline.

Kadar je v tistem kraji kdo za kolero zbolel ali umrl, potem se vsak ogibaj vseh krajev, kjer se shaja mnogo ljudij, ogibaj se semnje, slavnostij, nikar se ne hodi kôpat v javna kopališča in skrbno glej na svojo osebno snažnost. Zlasti se ogibaj vseh splošno rabljenih stranišč.

9. V kraji, kjer je kolera, vsak pij in potrebuje za vse domače potrebe, zlasti za pomivanje jedilne posode, za pranje itd. samo zanesljivo dobro vodo, v katero ni mogla priti nobena nesnaga.

Nihče ne pij rečne vode in, kjer ni studenčnice ali zanesljive vode iz vodnjakov, tam uživaj samo kuhano in potlej pohlajeno vodo.

Vsak se ogibaj vode iz vodnjakov, okoli katerih so gnojišča in smetišča, v katerih se pere perilo in pomiva orodje, kateri so razkriti ali slabo zadelani; globoki vodnjaki z železnimi cevmi dajó več nevarnosti.

Kjer ni dobre vode, tam je piti v večji meri kuhane pijače, kakor čaj, juho, itd. Tudi nepokvarjeno črno ali belo vino, zmerno pito, je zdravo. Nihče ne jemlji kapljic zoper kolero kot dozdevno branilo zoper to bolezen, ker nič ne pomagajo, a lahko škodujejo.

10. Iz hiše, v kateri je kdo za kolero bolan ali je umrl, ne jemlji nobenih jestvin, ogibaj se občevanja z osebami iz nje, in v takšno hišo pojdi samo tedaj, kadar ti to veleva dolžnost.

11. Kdor ima kaj opravka v hiši, kjer je kolera, tam ne uživaj niti jedi, niti pijače, ne hodi tam na stranišče, ne dotikaj se predmetov, ki so morebiti okuženi in varuj se kakeršnega koli si bodi onesnaženja.

Kdor biva v sobi, kjer leži bolnik bolan na koleri, tist ne uživaj tam niti jedi, niti pijače in je tudi tam ne hráni; ravno tako se varuj z rokami, ki so morebiti okužene, pred njih razkužitvijo dotakniti se ust. Tudi posod in priprav za jed in pijačo ne nôsi k ustom, ne devaj cigare v usta, sploh v bolnikovi sobi ne kádi, in ne odlagaj v nji svojih stvari. Pripravljena mora biti posoda z razkuževalno tekočino (karbolna raztopina), v kateri se vsi, ki imajo pri bolniku kaj opraviti, vselej, kadar so se dotaknili kakšnega okuženega predmeta, splaknejo roke.

12. Bolnikove izmetke in otrobe, kakor tudi vse ž njimi onesnažene predmete je najbolje takoj s 5 odstotno karbolno kislino razkužiti, takšne stvari, ki niso dosti vredne, pa sežgati.

Po prebiti bolezní je vse predmete v bolnikovi sobi, tudi stene in tla, razkužiti. Zategadelj je takoj iz početka vse nepotrebno ali blazinasto pohištvo, vzmetne postelje in druge stvari, ki se dadó težko razkužiti, prenesti iz bolnikove sobe.

Tudi osebe, ki so imele v bolnikovi sobi kaj opravila, morajo razkužiti sebe, svoje perilo in svojo obleko, predno smejo prosto občevati z drugimi ljudmi.

13. Perila in obleke takšnih oseb, ki so bolne ali umrle za koleró, ne sme nihče vzeti in nositi, dokler ni razkužena.

Kadar se takšne stvari določijo od drugod — kar je pa prepovedano — ne smejo se rabiti, dokler niso razkužene.

14. Občno in najnavadnejše razkužilo je 5 odstotna karbolna raztopina (1 del karbola in 18 delov vode). Za razkuževanje bolnikovih izmetkov in otreb se dá prav dobro porabiti tudi 20 odstotna apnica ali apneni belež (1 del neugašenega apna na 4 dele vode). Sublimatova raztopina (1 pro mille t. j. 1 del sublimata na 1000 delov vode, ali 1 gram sublimata na 1 liter vode) se sme rabiti po zdravniški napovedi. Lizolova raztopina (1 odstotna t. j. 1 del na 99 delov vode) in kloro-apnena raztopina (2 odstotna t. j. 2 dela na 98 delov vode) je prav primerna za pomivanje tál, lesenih stvari in za splakovanje rók. Stene je z beljenjem razkužiti. Vse perilo mora po dvanajst ur biti namočeno v karbolni raztopini, da se razkuži; potem je perilo prekuhati. Vsebinsko slamo ali morsko travo natlačenih slamnic je sežgati. Kadar je razkuževalni stroj pri rokah, tedaj se morejo perilo, posteljna oprava, zlasti žimnice, odeje, blazine jako primerno s paro razkužiti. Toda rabiti se smejo

samo preskušeni razkuževalni stroji pod strokovnjaškim vodstvom. V ostalem pa tudi suha vročina, izkurjava in ostro prezračevanje dobro dopolnjuje razkuževanje.

15. Mrliče je zaviti v rjuhe, namočene v karbolni raztopini ter jih po natančnem mrliškem ogledu kar najhitreje prenesti v mrtvašnico. Umivanje mrličev je opustiti.

Pogreb bodi priprost brez slovesnosti. Pogrebem ni dopuščeno hoditi v hišo, kjer je mrlič.

17. Da se more uspešno ovirati in kmalu zatreti kolerica, je treba, da vsak ta pravila natanko izpolnjuje, da stanovništvo javne organe in zdravnike radovoljno in razumno podpira.

Najvažnejša dolžnost je takoj naznaniti vsak slučaj kolerine ali kolere, da, tudi vsak slučaj obolenja na bljuvanji in driski. To dolžnost kar najnatančneje izvrševati je naloženo vsem gospodarjem, zlasti vsem posestnikom prenočevališč, vsem zdravnikom, zdravstvenim osebam in dušnim pastirjem.

Dodatek.

Spisek pripomočkov, ki so ob koleri v zdravstveno in bolniško strežbo posebno potrebni.

1. Posode in orodje.

Bedenj ali škaŕ s 5odstotno karbolno raztopino, v katero se polagajo okuženo perilo in okužene stvari.

Skleda za razkuževalno tekočino, da se v nji umivajo roke.

Vrč ali lonec, da se v njem napravlja in hrani karbolna raztopina.

Posoda z zdrobljenim neugašenim apnom, iz katerega se pripravlja apnica ali apneni belež.

Posoda z apnico ali z apnenim beležem.

Bedenj ali lonec z vrelo vodo.

Pitna posoda z žlico v izključno porabo bolnikovo.

Skleda z ledom.

Orodje za snaženje: smetišnica, ščetinasta metla, slamnata metla, krtača za pomivanje tál, žaganje.

Priprava za bolniško strežbo: grevnice, glinasti vrči, irigator, bljuvalnik, potrebnik, ponočna posoda, sealna steklenica, ponočni ali zahodni stolec.

2. Druge potrebščine za bolniško strežbo.

Nepropustne tvarine, da se ž njimi zavaruje postelja, kakor kavčukovo platno, povoščeno platno, Billrothov batist, eventualno druga nadomestila, ki se potem sežgó, kakor eukrov popir, zavojni popir, pivni popir itd.

Množina ovojev (kompres), otirač, tančice in bombaža.

3. Razkužila.

Preskušeni stroj za parno razkuževanje, katerega napravi občina za urejeno javno porabo s poučenim osebjem.

Kristalizirana karbolna kislina, da se iz nje narejajo raztopine z vročo vodo, 5 delov na 100 delov vode.

Surova karbolna kislina, da se iz nje narejajo raztopine z vročo vodo, 10 delov na 100 delov vode.

Eventualno **sublimat** (po zdravnikovem navodu), da se iz njega narejajo raztopine z vročo vodo, 1 del na 1000 delov vode.

Apnica ali apneni belež, ki se nareja iz zdrobljenega žganega apna, 1 del na 4 dele vode.

Eventualno **raztopina klorovega apna**, narejena s tem, da se zmeša sveže klorovo apno z vodo, 2 dela na 100 delov vode.

Eventualno **lizol**, da se iz njega narejajo raztopine z vročo vodo, 1 del v 100 delih vode.

Klorovo-apneni prašek, dobro shranjen v zaprtih posodah.

Žgano apno, da se iz njega napravi apneni prašek in apnica ali apneni belež s tem, da se zmeša z vodo.

Stalni ogenj v peči, da se sežigajo ničeve okužene stvari, in da je vedno pripravljena vrela voda.

4. Krepcila in navadna lečila.

Led, sodina voda, peneča limonada, **črno vino**, konjak, eventualno žganje.

Razredčena solna kislina, da se ž njo kisa kuhana in pohlajena voda. Eventualno Hallerjeva kislina.

Vonjavi ali aromatični čaj, kakor čaj iz poprove mete, melise in kamelie.

Sluzasti čaj za uporabo pri navadni driski: cepetčev ali salepov čaj, slezov ali ajbišev čaj.

Hoffmanov cvet za razvnetje, eventualno za dodatek vina in čaja.

Kaferni cvet, francovo žganje za otiranje.

Čreslena kislina, da se iz nje pripravlja tekočina za irigacijo.

Dowerjev prašek za uporabo pri navadni driski.

Gorjušični ali ženofov popir, da se ž njim razdraži polt, če se nánjo položi v vlažnem stanji.

Vsebina.

	Na strani
1. Kaj je kolera in kako se kaže?	3
2. Kakó kolera nastane in se razširja?	4
3. Kakó je možno ubraniti, da se ne zanese kolera iz inozemstva?	10
4. Kakó je možno ubraniti, da se kolera epedemično ne razširi?	13
5. Katere zdravstvene naprave pomanjšajo in katere zdravstvene nepravilike povikšajo nevarnost epedemičnega razširjanja kolere?	18
6. Kakšne posebne odredbe je ukreniti v občini ob bližnji nevarnosti kolere?	24
7. Kakó se je vsakemu posameznemu človeku vésti ob nevarnosti kolere?	27
8. Kaj je storiti, kadar v kakšni rodbini kdo zboli in se o tej bolezni sumnji, da je kolera?	32
9. Kaj je razkuževanje in kakó je tó ob koleri izvrševati?	37
10. Kratko ponovilo naukov in pravil o koleri	42
Doda tek. Spisek pripomočkov, ki so ob koleri v zdravstveno in bolniško strežbo posebno potrebni	48

Slovenska knjižnica

6K M

B 6403

66009660400

COBISS ©